

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 4, Sayı:14, Haziran 2018, s. 296-313

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Gül HÜSEYNİKLİOĞLU

Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü,

huseyniklioglu23@gmail.com

KARAMAN BEYLERBEYLİĞİ'NDEKİ KONAR-GÖÇERLERİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ (1500-1522)*

Özet

Osmanlı Devleti kuruluşundan itibaren topraklarını sürekli olarak genişletmiş ve 16. yüzyılda üç kıtada hüküm süren bir devlet haline gelmiştir. Bu süreçte Anadolu siyasi birliğini sağlamak amacıyla Anadolu beylikleriyle de mücadele etmiş ve 16. yüzyılın ilk çeyreğinde beyliklerin tamamını ilhâk etmiştir. Bu büyüme tabiatıyla sadece coğrafi alan ile sınırlı kalmamıştır. Beyliklerin bünyesinde olan aşiret ve cemaatler de Osmanlı idaresine girmişlerdir. Konar-göçer bir hayat tarzı sürdüren bu unsurların bir kısmı, Osmanlı hukuk ve vergi düzenine intibakta zorlanmış, mevcut yapıyı hemen kabullenememiştir. Bu durum karşısında Osmanlı Devleti, konar-göçerlerin hem devlete sıcak bakmalarını sağlamak hem de muhalif birlikleri engellemek için her bir gruba farklı yükümlülükler vermiştir. Atçeken ve yüzdeci cemaatleri, federasyon şeklinde oluşturulmuştur. Bunlar ya ana teşekküllerinden ayrılan çeşitli oymakların birleşmesinden meydana gelmiştir. Ya da bir teşekkülden ayrılmış küçük gruplar halinde oluşturulmuştur. Karaman Beylerbeyliği'nde bazı konar-göçer gruplar ise piyadeğân olarak kaydedilmiştir. Bunlar, Osmanlı Devleti'nin askeri bakımdan dayandığı güçlerden biri olmuştur. Geniş bir coğrafyada yer alan Osmanlı Devleti, devlet olmanın gerektirdiği bazı sorumlulukları zaman zaman halkla paylaşmıştır. Karaman Beylerbeyliği'ndeki konar-göçerler de bu paylaşımın bir parçası olarak köprü tamiri, madencilik, su yolu hizmeti, odunculuk ve benzeri birçok yükümlülüğü yerine getirmiştir.

* Bu çalışma Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında 2008 yılında tamamlanan "Karaman Beylerbeyliği'nde Konar-Göçer Nüfus (1500-1522)" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Karaman beylerbeyliği, atçeken, yüzdeci, konar-göçer.

THE OBLIGATIONS OF NOMADS IN KARAMAN PROVINCE (1500-1522)

Abstract

The Ottoman Empire expanded its territory consistently since it had been established and became a state that reigned three continents in the 16th century. Within this period, it combated Anatolian Principalities to provide political unity and solidarity in Anatolia and annexed all of the principalities in the first quarter of the 16th century. This growth was not limited only to the geographical area by all means. The tribes and communities in the principalities were also included the Ottoman administration. Some of the nomads found it difficult to adjust themselves to legal tax regulations of Ottoman Empire and they could not adopt current condition soon. Under these circumstances Ottoman Empire put every nomad groups under different obligations to make them well adjusted with the Empire and to prevent them to dissent Atceken and yüzdeci communities were constituted as federations. These communities were constituted either as small groups separating from the entity or the union of the phratries. Some nomad groups were recorded as piyadegan. These groups were called as armaments. Ottoman Empire occasionally shared some responsibilities required to be state to the public. Nomads in Karaman province as a part of this communion fulfilled their obligation as repairing bridges, mining, waterways service, wood chopping and so on.

Keywords: Ottoman Empire, Karaman governer, atceken, yuzdeci, nomads.

Giriş

Genel itibariyle Osmanlı Devleti'nde reayanın, yerleşik ve göçebe olmak üzere ikiye ayrıldığını söylemek mümkündür. Yerleşik reaya, şehir ve köylerde yaşayıp sanat, ticaret ve ziraat ile meşgul olmuştur. Şehir ve köylerde yerleşik olan reayadan bir takım farklılıklar gösteren göçebeler ise kendileri için düzenlenmiş kanunlar çerçevesinde hayatlarını sürdürmüşlerdir. Göçebeler, yaylak ve kışlak arasında sürekli hareket etmek üzerine kurulu bir hayat tarzına sahiptirler. Göçebelerin en önemli geçim kaynağı hayat tarzlarını şekillendiren hayvancılıktır¹. Genellikle iki cepheli yaşayış şekline sahip bu topluluklar yaylak mahallerinde hayvancılık ile uğraşırken kışlak mahallerinde ziraat yapmışlardır².

¹ Osmanlı toplum yapısı ve şehirliyle ile köylüler için bkz. Feridun Emecen, "Osmanlılar'da Yerleşik Hayat Şehirliyle ve Köylüler", Osmanlı, C. 4, Ankara 1999, s. 91-97; Ziya Kazıcı, Osmanlı'da Toplum Yapısı, İstanbul 2003, s. 89-173; Suraiya Faroqhi, Osmanlı Şehirleri ve Kırsal Hayatı, (Çev: Emine Sonnur Özcan), Ankara 2006, s.1-211; Suraiya Faroqhi, Osmanlı'da Kentler ve Kentliler, (Çeviren: Neyyir Kalaycıoğlu), İstanbul 2000, s. 1-375; Halil İnalçık, Osmanlı İmparatorluğu ve Klasik Çağ (1300-1600), (Çeviren: Ruşen Sezer), İstanbul 2003, s. 146-169.

² Faruk Sümer, "XVI. Asırda Anadolu, Suriye ve Irak'ta Yaşayan Türk Aşiretlerine Umumi Bir Bakış", İFM., C.11, S. 1-4, İstanbul 1952, s. 516.

Osmanlı Devleti'nde yarı göçebe bir hayat süren konar-göçerler at, koyun, keçi, deve, katır ve sığır yetiştirerek iktisadi hayata; bunların vergilerini ödeyerek de devlet bütçesine katkıda bulunmuşlardır. Konar-göçerler, besledikleri hayvanlardan elde ettikleri et, süt, yoğurt, peynir yağ, çökelek gibi hayvansal ürünlerle hem kendi hem de tüm ülkenin gıda ihtiyacını karşılamışlardır³.

Yün ve deri gibi maddelerle de dokuma ve deri sanayisinin ham madde kaynağı olmuşlardır. Konar-göçerlerin hayvancılık ile uğraşmaları, onlarda dokumacılığın gelişmesine neden olmuştur. Dokudukları halı, kilim, bez, alaca ve kuşakları hem kendileri hem de ülke ekonomisi için önem taşımıştır⁴. Dokumacılık kadar dericilik ile de uğraşmışlardır. Koyun, keçi ve sığır dışında avladıkları hayvanların derilerinden de çarık, koçuk gibi türlü eşyalar yapmışlardır⁵.

Konar-göçerler, develeri ile liman ve iskelelere gelen ithal malları şehir merkezlerine; kale, köprü, cami, kervansaray gibi yapıların tamiri ve inşasında gerekli malzemeyi inşaat alanına taşımışlardır. Ayrıca maden nakli, tuz nakli, zirai mahsulün nakli, ordu mühimmatının nakli gibi ülkenin tüm taşımacılık hizmetlerini de üstlenmişlerdir⁶.

Bunun yanı sıra göçebe unsurlar, askeri faaliyetlerde de kullanılmışlardır. Şüphesiz ki konar-göçerlerin atı ve silahı iyi kullanan yiğit savaşçılar olmaları ve kolay hareket edebilmeleri buna zemin hazırlamıştır⁷. I. Bayezid'den itibaren bazı konar-göçer unsurlar fethedilen Rumeli topraklarına nakledilmişlerdir⁸. Rumeli'de bulunan bu Yörükler bir takım muafiyetler karşılığında silahlı bir harp unsuru olarak kullanılmışlardır. Yayalar teşkilatının kurulması, konar-göçerlerin, orduda yardımcı kuvvet olarak daha sistemli görev yapmalarını sağlamıştır. Kanuni devrinden itibaren konar-göçerler, buldukları coğrafi yerlere göre çeşitli hizmetlerde de kullanılmışlardır. Gemi yapımı, yolların emniyeti ve tamiri, derbent ve ana geçitlerde yol emniyetini sağlama, suyolları yapılması, köprü inşası, tamiri ve muhafazası, menzillere zahire toplanması ve bunların korunması, boş arazilerin iskâna açılması, ordu için at yetiştirilmesi ve eğitilmesi, pirinç yetiştirilmesi, ok ve yay imalatı, devlete cephane sağlanması, topların nakli ile kale-

³ Konar-göçerlerin yetiştirdikleri hayvanlar için bkz. Yusuf Halaçoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi, Ankara 1988, s. 14; Cengiz Orhonlu, Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskânı, İstanbul 1987, s.11; Ali Rıza Yalman, Cenupta Türkmen Oymakları II, (Hazırlayan: Sabahat Emir), Ankara 1977, s. 59; Lazslo Rasonyi, Tarihte Türklük, Ankara 1971, s. 48-53; Yusuf Oğuzoğlu, Osmanlı Devlet Anlayışı, İstanbul 2000, s. 144.

⁴ Konar-göçer teşekküller tarafından yapılan kilim ve halılar hakkında bkz. Halil İnalçık, "The Yürüks: Their Origins, Expansion and Economic Role", The Middle East and The Balkans Under The Ottoman Empire Essays on Economy and Society, Bloomington 1993, s. 117-123.

⁵ Y. Halaçoğlu, İskân Siyaseti, s. 19-20; F. Sümer, "Türk Aşiretlerine Umumi Bir Bakış", s. 516; Mustafa Öztürk, 16. Yüzyılda Kilis Urfa Adıyaman ve Çevresinde Cemaatler-Oymaklar, Elazığ 2004, s. 20; Faruk Söylemez, Osmanlı Devletinde Aşiret Yönetimi-Rişvan Aşireti Örneği-, İstanbul 2007, s. 105-106.

⁶ Mehmet Eröz, Yörükler, İstanbul 1991, s. 225-229; H. İnalçık, "The Yürüks: Their Origins, Expansion and Economic Role", s. 106; Y. Oğuzoğlu, Osmanlı Devlet Anlayışı, s. 144.

⁷ Musa Seyirci, Batı Akdeniz Bölgesi Yörükleri, İstanbul 2000, s. 3; M. Cihangir Doğan - M. Sait Doğan, Yörüklerin Sosyal ve Kültürel Hayatı (Antalya Örneği), İstanbul 2005, s. 13; Ömer Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler", İFM, C. II, İstanbul 1950, s. 540.

⁸ Fikret Babuş, Osmanlı'dan Günümüze Etnik-Sosyal Politikalar Çerçevesinde Göç ve İskân Siyaseti ve Uygulamaları, İstanbul 2006, s. 30.

lerin korunması gibi işlerde de bu grupların katkılarının olduğu bilinmektedir⁹. Konar-göçerlerin orduda yardımcı bir kuvvet olarak kullanılmasında en önemli etken, bunların Safevi Devleti'ne olan yakınlıklarıdır. 16. yüzyıl boyunca Anadolu konar-göçerleri ordu hizmetine çağrılmamışlardır. Bu da devletin onlara olan güveninin sarsılmasından kaynaklanmıştır. Anadolu konar-göçerlerinin ordunun geri hizmetinde kullanılmasına rağmen Rumeli'dekiler orduda faal asker olarak yer edinmişlerdir. Bunda Rumeli'deki aşiret yapısının zayıflamasının etkisi büyüktür¹⁰. Konar-göçerler, 1683 yılından sonra ise belli kurallarla orduya alınmışlardır¹¹.

Osmanlı Devleti konar-göçerlerinin geneli için geçerli olan tüm yükümlülükler ve özelikler, elbette ki Karaman Beylerbeyliği'nde bulunan tüm konar-göçerleri de kapsamaktadır.

1. Atçeken Cemaatler ve Yükümlülükleri¹²

Osmanlı Devleti'ndeki göçebe unsurları, kuruluş esaslarına göre üç sınıfa ayırmak mümkündür. Bunlardan ilki, bir boydan ibaret olan müstakil gruplardır. İkincisi, bir boydan ayrılmış ve zamanla çoğalarak cemaat ve oymaklara bölünmüş teşekküllerdir ki bu tip oluşumlar, konar-göçerler içerisinde daha yaygın olarak görülmektedir. Karaman Beylerbeyliği'ndeki konar-göçerler arasında da böyle oluşumlara daha çok rastlanmaktadır. Sonuncusu ise federasyon şeklinde olanlardır. Bunlar ya ana teşekküllerinden ayrılan çeşitli oymakların birleşmesinden meydana gelmiş ya da bir teşekkülden ayrılmış küçük gruplardan oluşmuştur¹³.

Federasyon şeklinde oluşturulan teşekküllerden biri atçeken kabileleridir. Atçeken kabileleri, aralarında kan bağı bulunmayan birçok cemaatin oluşturduğu bir iktisadi birlikteliği ifade etmektedir. Bu iktisadi birliğin amacı, at yetiştirmektir. Bu nedenle *atçeken* tabiri at yetiştirmekle yükümlü tüm konar-göçer teşekkülleri içine alan üst bir isim olmuş; herhangi bir etnik kimliği ve boyu temsil etmemiştir¹⁴.

Tarihte, atların ehlileştirilerek insan hizmetine verilmesi büyük bir hamle olarak kabul edilmektedir. At sayesinde insanoğlu sürat kavramını keşfetmiştir. At, mesafeleri kısaltmış ve insana zaman kazandırmıştır. Tüm bunlar insanlığa derin bir zihniyet değişikliği getirmiş ve maharet ve cesaret isteyen ata binme işi, at üstünde olana, maddi manevi hâkimiyet kurma yolunu açmıştır. Dünya harp tarihinde, atın özellikle savaş aracı olarak kullanılması, orduların makineleştirildiği II. Dünya Savaşı'na kadar önemini korumuştur. Atın medeniyet hizmetine verilmesi başarısı, Türkler'e aittir. At, Türk Kültürünün ayrılmaz bir parçasıdır. Türkler, atın gücünden, hızından, etinden, sütünden, kılından ve derisinden faydalandığı kadar atı, gerek et

⁹ Salahaddin Çetintürk, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Yürük Sınıfı ve Hukuki Statüleri", AÜDTCFD, C. II, S.1, Ankara, 1943, s. 111-112; F. Söylemez, Rışvan Aşireti, s. 143; M. Sait Doğan, "Tarihsel Gelişim Sürecinde Yörükler", Anadolu'da Yörükler Tarihi ve Sosyolojik İncelemeler, Ankara 2007, s. 145-146.

¹⁰ S. Faroqhi, Osmanlı Şehirleri ve Kırsal Hayatı, s.115.

¹¹ F. Babuş, Göç ve İskân Siyaseti, s. 30.

¹² Atçeken Cemaatler hakkında geniş bilgi için bkz. Hasan Basri Karadeniz, Atçeken Oymakları (1500-1642), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 1995, s.1-377.

¹³ C. Orhonlu, Aşiretlerin İskânı, s.15-16.

¹⁴ Hasan Basri Karadeniz, "Atçekenlik ve Atçeken Yörükleri", Anadolu'da ve Rumeli'de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri, Ankara 2000, s.185.

gerek canlı halde ihraç malı olarak da kullanmıştır¹⁵. Medeniyet tarihinde önemli bir yere sahip olan atın, İslamiyet'ten sonrada bu önemini devam ettirdiği görülmektedir. Selçuklu, Osmanlı gibi Büyük Türk İslam devletlerinin kurulmasında atlı birliklerin rolü büyüktür¹⁶. At yetiştirme geleneği, Orta Asya'dan gelen Türkmenler tarafından Anadolu'da da sürdürülmüştür. Kaynaklar, Germiyan atlarının çok değerli olduğunu ancak Karaman atlarının ün kazanması ile Germiyan atlarının unutulduğundan bahsetmektedir¹⁷. Atçekenlik, Türk kültürünün önemli bir parçası olan atın, Osmanlı Devleti'ndeki yansımadır.

Tapu tahrir defterlerinde Atçeken kabilelerini ifade etmek için *esbkeşan* tabiri de kullanılmıştır. Farsça *esbkeşân* kelimesinin Türkçedeki karşılığı olan *atçeken*, at ve çekmek fiilinden oluşan bir kelimedir. Yukarıda da belirtildiği üzere atçekmek, sadece at yetiştirmek, çok ata sahip olmak anlamına gelmemektedir. Türkçede çekmek kelimesi hayvanların çiftleştirilmesinde kullanılan bir tabirdir. Atçeken ise at cinsinden anlayan ve iyi cins atlar yetiştirmek adına bunları çiftleştiren uzman anlamına gelmektedir. Selçuklu ve Karamanoğulları zamanında da at konusunda uzman kişi ve konar-göçer grupların bulunduğu bilinmektedir¹⁸.

Osmanlı Devleti, Karaman ve çevresini fethettikten sonra Karamanoğullarından miras kalan atları ile şöhret bulmuş bazı konar-göçer kabileleri bu kavram adı altında birleştirmiştir. Atçekenlik, Fatih döneminde 1476-1481 yılları arasında ihdas edilmiştir. Ülkenin hiçbir yerinde benzeri bulunmayan bu sistem, konar-göçerlerin iktisadi ve sosyal durumları göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur¹⁹. 1518 yılı Karaman Kanûnnâmesi'nde "*ve bunlar mukaddemâ göçer konar yörük tâifesi makûlesinden olmağın zirâ'at ve hirâset itmezler imiş...*" diyerek at yetiştiren bu grupların ziraata meyilli olmadıklarının altı çizilmiştir. Atçeken cemaatleri at yetiştirmekle mükellef olup bunun karşılığında devlete on iki hane başına bir at karşılığı akçe ödemişlerdir. Reayanın ödemekle yükümlü olduğu çift, bennâk, caba, öşür, kovan ve benzeri vergileri ödemekten muaf tutulmuşlardır²⁰. Osmanlı Devleti, bu tür muafiyetleri Selanik Yörükleri, Naldöken Yörükleri gibi başka konar-göçer gruplara da tanımıştır. Ancak bu muafiyet karşılığında adları geçen gruplara başka vazifeler de verilmiştir. Atçeken Kabilelerine tanınan muafiyetin ise görülen sebebi at yetiştirmektir. Bunun altında yatan gerçek sebep, siyasi bir boyut taşımaktadır. Karamanoğulları'nın Osmanlı Devleti'ne karşı verdiği mücadele de onların en büyük destekçileri, aşiret ve kabileler idi. Aşiretlerin gücünün farkında olan Osmanlı Devleti, hem bu gücün etkisini kırmak hem de bunların devlete sıcak bakmalarını sağlamak için bu muafiyetlere göz yummuştur²¹.

¹⁵ Hayri Başbuğ, *Aşiretlerimizde At Kültürü*, İstanbul 1986, s. 1-5; İbrahim Kafesoğlu, "At-İslam Öncesi", *DİA*, C. 4, İstanbul 1991, s. 26-28.

¹⁶ İslamiyetten sonra at kültürü için bkz. Yusuf Halaçoğlu, "At-İslâmî Devir", *DİA*, C. 4, İstanbul 1991, s. 28-31.

¹⁷ F. Sümer, *Türkler'de Atçılık ve Binicilik I*, İstanbul 1983, s. 20-21.

¹⁸ H. B. Karadeniz, *Atçeken Oymakları*, s.35-36.

¹⁹ H. B. Karadeniz, "Atçekenlik ve Atçeken Yörükleri", s.186; H. İnalçık, "The Yürüks: Their Origins, Expansion and Economic Role", s. 108-109.

²⁰ Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanûnnâmeleri*, C. 3, İstanbul 1990-1994, s. 331.

²¹ H. B. Karadeniz, "Atçekenlik ve Atçeken Yörükleri", s.187-188.

Karaman Beylerbeyliği'nde Atçeken teşekküller, sadece Eskiil, Turgud ve Bayburd kazalarında bulunmuşlardır. Atçekenlik sistemi içerisinde 1500 yılında 129 ve 1522 yılında 150 tane cemaat bulunmaktadır. Her iki yıl arasında cemaat sayısı % 16 oranında artmıştır. 1500 yılında Atçeken olan cemaat sayısının % 64'ü Turgud, % 19'u Eskiil ve % 17'si Bayburd kazalarında bulunmuştur. 1522 yılında ise Atçeken cemaatlerin % 57'si Turgud, % 29'u Eskiil ve % 14'ü ise Bayburd kazalarındadır. Karaman Beylerbeyliği genelindeki cemaat sayısının hem 1500 hem de 1522 yıllarında % 12'sini Atçeken olan cemaatler oluşturmaktadır.

Atçeken olan konar-göçerlerin toplam nefer sayısı ise 1500 yılında 6257 ve 1522 yılında 10476'dır. İki yıl arasında % 67 oranında nefer artışı söz konusudur. 1500 yılında toplam nefer sayısının % 46'sını Turgud, % 34'ünü Bayburd ve 20'sini Eskiil kazaları Atçekenleri oluşturuyor iken 1522 yılında toplam nefer sayısının % 42'si Turgud, % 33'ü Eskiil ve % 25'i Bayburd kazaları Atçekenleri'ne aittir. Her iki dönemde de Karaman Beylerbeyliği konar-göçerleri genelindeki toplam nefer sayısının % 19'unu Atçeken olan cemaatler oluşturmuştur.

Tüm bu veriler ışığında, Atçekenlikle uğraşan konar-göçerlerin hem cemaat sayısı hem de nefer sayısı itibariyle Turgud kazasında daha yoğun olarak bulunduğu görülmektedir. Atçekenlerin, Turgud'dan sonra yoğun olarak bulunduğu kaza Eskiil'dir. Ancak Eskiil kazasının 1500 yılına ait verilerinin eksikliği, bu kazadaki Atçeken ve diğer konar-göçerlerin cemaat sayısını ve nüfuslarını tam olarak yansıtmamaktadır. Bayburd ise Atçeken olan konar-göçerlerin en az bulunduğu kazadır.

2. Yüzdeci Cemaatler ve Yükümlülükleri,

Yüzdeci kabileleri federasyon şeklinde oluşturulan teşekküllerden bir diğeridir. Tıpkı Atçekenler de olduğu gibi, aralarında kan bağı bulunmayan birçok cemaatin oluşturduğu bir iktisadi birlikteliği ifade etmektedir. Bu teşekkülü oluşturan konar-göçerler arasında *Yörük-i Dündarlu*²², *Çepni*²³ gibi Türkmen gruplarının yanı sıra *İlhanlu Tatarı*²⁴ gibi Moğol ve *Kuştemur*²⁵ gibi Varsak kökenli cemaatler de bulunmaktadır. Tüm bunlar, *yüzdeci* adının etnik ve siyasi bir oluşum olmayıp sadece bazı konar-göçer grupları içine alan üst bir birim olduğunu göstermektedir.

²² BOA, TD 1061, s. 221-222; 387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri 937 / 1530,1. Konya, Beyşehir, Akşehir, Larende, Aksaray, Niğde, Kayseriyye ve İç-il Livâları-Dizin ve Tıpkıbasım-, (Yayına Hazırlayanlar: Ahmet Özkılınç, Ali Çoşkun, Gülşen Ergün, Mustafa Karazeybek, Abdullah Sivridağ, Murat Yüzbaşıoğlu), BOA Daire Başkanlığı, Ankara 1996, s. 126.

²³ BOA, TD 1061, s. 230-231; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 140. F. Sümer, Çepnilerin Koçhisar'a, Adana'dan geldiğini söylemektedir. Runkuş Kabilesi'nin asıl sahasının Adana olduğunu belirterek buradan Koçhisar'a gelen kabile mensuplarının arasına bu Çepni grubunun da katılmış olabileceğini belirtmiştir. Faruk Sümer, "Osmanlı Devrinde Anadolu'da Yaşayan Bazı Üçoklu Oğuz Boylarına Mensup Teşekküller", İFM, C.11, S. 1-4, İstanbul 1952, s. 443; Faruk Sümer, Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları, İstanbul 1992, s. 248.

²⁴ BOA, TD 32, s. 312.

²⁵ BOA, TD 32, s. 322.

Karaman Beylerbeyliği'ndeki bu konar-göçerler, *Cemaat-i Yüzdeciyân*, *Kabile-i Yüzdeci* ve *Taife-i Yüzdeci* adıyla kaydedilmişlerdir²⁶. 1500 yılına ait defterde yüzdeci olan bir grup için verilen *Cemaat-i Yüzdeciyân an Cemaat-i Kuştemür mektûb-ı İbrahim Bey...* kaydı Karamanoğulları zamanında da yüzdeciliğin olabileceğini düşündürmektedir²⁷.

Ağnam vergisi olarak her yüz koyundan bir koyun veren tüm konar-göçerlere Yüzdeci denilmiştir²⁸. Osmanlı Kanûnnâmelerinde Erzurum Vilayeti'nde de bu adla anılan gruplar bulunduğu görülmektedir. Kanûni Sultan Süleyman dönemine ait Bayburd, Erzurum ve Pasin ile Kemah sancakları kanûnnâmelerinde²⁹ ve III. Murad dönemi Erzurum Eyaleti Kanûnnâmesi'nde *yüzdecinin her yüz koyunundan kırk akçe alınmak vaz' olunmuşdur* şeklindeki kayıtlar³⁰, Yüzdeci olan konar-göçerlerden her yüz koyuna kırk akçe alındığını göstermektedir. Karaman Kanûnnâmeleri'nde Yüzdeci olan konar-göçerlerle ilgili herhangi bir kayda rastlanmamaktadır. Tapu tahrir defterlerinden 1500 yılında Karaman Beylerbeyliği'ndeki Yüzdecilerden, her yüz koyuna otuz akçe alındığı tespit edilmektedir.

Tüm bu tespitler sonrasında, Yüzdecilerin diğer göçebe gruplar gibi koyun yetiştirmek ile yükümlü olduklarını görmekteyiz. Konar-göçer olan her teşekkül devlete ganem ya da ağnam adıyla koyun vergisi ödemiştir. Bu da konar-göçerlerin hepsinin koyunculukla uğraştığını göstermektedir. Yüzdecileri diğer konar-göçerlerden ayıran tek fark vergi ödeme şekilleridir. Bu da Yüzdecilik oluşumunun, Osmanlı Devleti'nin konar-göçer teşekküllere uyguladığı bir politika olduğunu akla getirmektedir. Karaman Beylerbeyliği'nde bulunan konar-göçer teşekküllerin büyük bir çoğunluğunun, Karamanoğulları'nın destekçisi olduklarını daha önce belirtmiştik. Aşiretlerin gücünün farkında olan Osmanlı Devleti, bölgeyi hâkimiyeti altına aldıktan sonra bu aşiretlerin devlete sıcak bakmalarını sağlamak adına vergi ödemelerinde kolaylık getirecek bir takım oluşumlar içerisine girmiştir. Bu tür oluşumlar, ana konar-göçer teşekküllerin büyük küçük birçok gruba ayrılmasına neden olmuştur. Konar-göçer teşekküllerin bu şekilde küçülmeleri, bu grupların güçlerinin eskiye nazaran zayıflamış olabileceğini düşündürmektedir. Böylece Osmanlı Devleti'nin, konar-göçer olanların devlet kanûnlarına uyan ve devlete problem çıkarmayan reaya olmalarını sağlamaya çalıştığını akla getirmektedir.

Bu yönüyle Yüzdecilik, Atçekenlik gibi politik bir uygulamadır. Ancak Yüzdeciliğin, Karaman ve çevresinde Atçekenlik kadar uzun soluklu ve sağlam bir proje olmadığı görülmektedir. 1500 yılında Yüzdeciler, devlete, koyun yetiştirme yükümlülüklerinden dolayı her yüz koyun için otuz akçe vergi ödemişlerdir. *Dündarlu* adlı cemaatin hâsılı için verilen *1 aded ganem 30 akçe* kaydı bunun en bariz örneğidir³¹. 1522 yılında her ne kadar Yüzdeci ismi kullanılmış olsa da bunlara tanınan vergi uygulamasının değiştiği görülmektedir³². Bu tarihten itibaren

²⁶ BOA, TD 32, s. 305-324; BOA, TD 1061, s. 213-226; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s.125-126.

²⁷ BOA, TD 32, s. 322.

²⁸ İlhan Şahin, "Anadolu'da Oğuzlar", Osmanlı Döneminde Konar Göçerler, İstanbul 2006, s. 73; Tufan Gündüz, XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Danişmendli Türkmenleri, İstanbul 2005, s. 49.

²⁹ A. Akgündüz, Osmanlı Kanûnnâmeleri, C. 5, s. 511, 539, 558.

³⁰ A. Akgündüz, Osmanlı Kanûnnâmeleri, C. 8/1, s. 338.

³¹ BOA, TD 32, s. 318.

³² 1522 yılında Karaman Beğlerbeyliği'nde bulunan Yüzdeci Cemaatleri için vergi düzeni farklılaşmış

Yüzdeci olan konar-göçerler, diğer konar-göçerler gibi her iki koyuna bir akçe *ganem* vergisi ve *bennak*, *caba*, *bad-ı heva* gibi diğer vergileri de vermeye başlamışlardır. Aksaray kazasında *Yüzdeci Kabilesi* içerisinde olan *Çavuşlu Cemaati*, 1500 yılında 35 adet yani 3500 koyun için 1050 akçe vermiştir. 1522 yılında ise 3000 koyun için 1500 akçelik *ganem* vergisi yanı sıra *bennâk*, *caba* ve *bad-ı heva* adlı vergileri de ödemiştir³³. Bu uygulama değişikliğinin, devletin söz konusu konar-göçerler kadar kârlı olmamasından kaynaklandığını düşünmekteyiz. 100 koyunu olan Yüzdeci bir cemaat otuz akçe ödüyorken aynı yıl yüzdeci olmayan bir konar-göçer grup yüz koyun için elli akçe vergi ödemiştir. Üstelik bunun yanı sıra farklı daha birçok vergiyi de ödemek zorunda kalmıştır. Bu da *Yüzdeci* olan konar-göçer grubun, diğer konar-göçerlere göre daha uygun şartlarda vergilendirildiğini göstermektedir³⁴. Ayrıca bu sistemin devletin istediği kârı sağlamamasının yanı sıra konar-göçerlerce de çok kabul görmediğinden kaynaklanmış olabilir. Çünkü 1500 yılı *Yüzdeci Kabileleri* incelendiğinde bu kabileleri oluşturan cemaatlerin çok kalabalık teşekküller olmadığı görülmektedir. Bu da konar-göçerlerin 1500 yılında bu uygulamaya pek sıcak bakmadıklarını göstermektedir. Ancak tüm bu tahminleri destekleyecek deliller mevcut değildir.

Yukarıda bahsettiğimiz gibi 1500 yılında uygulanan vergi kolaylığı, 1522 yılında devam etmemiştir. Ama Yüzdeci adının kabile ve taife gibi birimler ile birleştirilerek devam ettiği görülmektedir. Üstelik 1500 yılında sadece birkaç kazada görülen Yüzdeci adı, 1522 yılında daha geniş bir alanda kullanılmıştır. Verginin artmasına rağmen yüzdeci adının daha geniş bir alanda kullanılması, bu oluşumun, konar-göçerlere vergi kolaylığı sağlamaktan çok yukarıda bahsettiğimiz devlet politikasıyla alakalı olmalıdır.

Karaman Beylerbeyliği'nde bulunan Yüzdeci cemaatler, incelediğimiz dönemden çok sonra, 1584 yılında "*nahiye-i Yüzdeciyân-ı (Mensuh)*" şeklinde bir idari birlik altında toplanmaya çalışılmıştır. Ancak bunun feshedildiği anlaşılmaktadır³⁵. Bu durum, 1522 yılından sonra da Karaman Beylerbeyliği'nde Yüzdecilik oluşumunun tam olarak oturtulamadığını göstermektedir.

Karaman Beylerbeyliği'nde Yüzdeci Kabilesi genel olarak Aksaray başta olmak üzere Ereğli, Koçhisar, Niğde, Anduğu, Ürgüb, Karahisar-ı Develü, Kayseri, Eskiil ve Larendede kazalarında görülmüştür. Yüzdecilik sistemi içerisinde 1500 yılında 88 ve 1522 yılında 98 cemaat bulunmaktadır. 1500 ile 1522 yılları arasında cemaat sayısı % 11 oranında artmıştır. 1500 yılında Yüzdeci olan cemaat sayısının % 89'u Aksaray, % 7'si Ürgüb, % 2'si Ereğli ve geriye kalanı Koç-

olmasına rağmen Karaman dışındaki bazı Yüzdeci Cemaatlerde bu uygulamanın devam ettirildiği görülmektedir. 1522 yılında Karaman Yüzdecilerine yapılan bu değişikliğin nedenlerini tespit etmek güçtür. Karaman Yüzdecileri dışında 1582 yılında Kuzey Suriye'de kışlayıp ve Kayseri'de yaylayan Danişmendlilerin de bir grubu Yüzdeci olarak görülmektedir. Bunlardan her yüz koyundan bir koyun hesabı 1582 yılında da devam etmiştir. Ancak bu *ganem* vergisi dışında diğer bazı vergileri de ödemişlerdir. Bkz. T. Gündüz, Danişmendli Türkmenleri, s. 49.

³³ BOA, TD 32, s. 321-322; BOA, TD 1061, s. 215-216; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s.125.

³⁴ Yüzdeciler için uygulanan her yüz koyunda bir koyun hesabının aşiretlerin lehine bir uygulama olduğuna dair bkz. T. Gündüz, Danişmendli Türkmenleri, s. 49.

³⁵ Doğan Yörük, XVI. Yüzyılda Aksaray Sancağı (1500-1584), Konya 2005, s. 80.

hisar ve Kayseri kazalarında bulunmuştur. Bu yıl Niğde, Anduğu, Karahisar-ı Develü ve Eskiil kazalarında Yüzdeci oluşumlara rastlanılmamıştır. 1522 yılında ise Yüzdeci cemaatlerin % 33'ü Aksaray, % 32'si Koçhisar, % 11'i Eskiil, % 8'i Ereğli, % 7'si Niğde, % 4'ü Ürgüb, % 2'si Anduğu ve yine % 2'si Karahisar-ı Develü ile geriye kalan % 1'i Larendede kazalarında. Bu yıl Kayseri'de Yüzdeci olan bir cemaat yoktur. Hem 1500 hem de 1522 yıllarında Karaman Beylerbeyliği genelindeki konar-göçerlerin cemaat sayısının % 8'ini Yüzdeci Kabilesi'ne ait cemaatler oluşturmuştur.

Yüzdeci olan konar-göçerlerin toplam nefer sayısı 1500 yılında 768 ve 1522 yılında 1998'dir. İki yıl arasında % 161 oranında bir nefer artışı söz konusudur. 1500 yılında toplam nefer sayısının % 87'si Aksaray, % 5'i Ürgüb, % 3'ü Ereğli, yine % 3'ü Koçhisar ve % 2'si Kayseri kazalarında bulunmuştur. 1522 yılı nefer sayısının % 43'ünü Koçhisar, % 42'sini Aksaray, % 4'ünü Eskiil, % 3'ünü Karahisar-ı Develü, yine % 3'ünü Niğde, % 2'sini Ereğli ve yine % 2'sini Ürgüb kazaları oluşturmuştur. Bu nefer sayısının geriye kalan % 1'lik oranı ise Anduğu ve Larendede kazalarında. Karaman Beylerbeyliği genelindeki konar-göçerlerin toplam nefer sayısının 1500 yılında % 2'si ve 1522 yılında % 4'ü Yüzdeci Kabilesi'ne aittir.

Tüm bu veriler ışığında 1500 yılında Yüzdeci konar-göçer teşekküllerin hem cemaat sayısı hem de nefer sayısı itibarıyla Aksaray kazasında yoğunlaştığını söyleyebiliriz. Ancak 1522 yılında Aksaray'daki Yüzdeci Kabilesi'nde cemaat sayısı azalmıştır. Buna rağmen Aksaray kazası Yüzdeci konar-göçerlerinin nefer sayısı iki yıl arasında artış göstermiştir. 1522 yılında Yüzdeciler, Aksaray kadar Koçhisar'da da yoğun bir nüfusa sahiptir. Yüzdecilerin 1500 ile 1522 yılları arasında hem cemaat hem de nefer sayısı olarak en çok Koçhisar'da artış gösterdikleri tespit edilmektedir. 1522 yılında, 1500 yılında Yüzdeciliğin görülmediği Niğde, Anduğu, Karahisar-ı Develü, Eskiil ve Larendede kazalarında bu kabileye ait konar-göçer gruplar görülmüştür.

3. Piyadegân Cemaatler

Karaman Beylerbeyliği'nde bazı konar-göçer gruplar, *piyadegân* olarak kaydedilmiştir. Yaya ve müselleme teşkilatı, Osmanlı Devleti'nin ilk zamanlarında devletin askeri bakımdan dayandığı güçlerden biri olmuştur. Piyade (yaya) ve müselleme (süvari) teşkilatı, Orhan Bey zamanında kurulmuştur. Bunlar, ilk maaşlı askeri kuvveti oluşturmuşlardır. I. Murad zamanında Yeniçeri Ocağı'nın kurulmasıyla, eski özelliklerini kaybeden bu gruplar, ordunun geri hizmetinde yer almaya başlamışlardır. Ülke içinde yol açmak, yol yapmak ve onarmak, maddede çalışmak, su yolu ve köprüleri yapmak, inşaat ve nakliyat işlerinde çalışmak gibi alanlarda istihdam edilmiştir. Ordunun geri hizmetinde yer almaya başlayan bu grupların, yaptıkları görev karşılığında tasarruf etmeleri için çiftlikler verilmiştir³⁶.

Piyade unsurların esas kaynağını Yörükler ve köylüler oluşturmuştur. Bunların yanı sıra, başıboş kişiler (haymanalar), bağışlanmış kullar ve Gayr-i Müslimlerden de yaya ve müselleme olarak kaydedilenler vardır. Bu tür grupların, Rumeli ve Anadolu Eyaletlerinde bulunan

³⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapıkulu Ocakları II, Ankara 1988, s. 1-5, 144; Feridun Emecen, XVI. Asırda Manisa Kazâsı, Ankara 1989, s. 142; Mehmet Akif Erdoğan, Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584), İstanbul 2006, s. 172; D. Yörük, Aksaray Sancağı, s. 126-127.

bazı kaza ve sancaklarda yoğun bir şekilde teşkilatlandırıldığı görülmüştür. Saruhan, Sultanönü³⁷ sancakları bunun örneklerini teşkil etmektedir. Piyade ve yamakların birçoğunun saf Türkçe adlar taşıması, Saruhan sancağındaki piyadelerin Türkmen-Yörük menşeli olduklarını göstermektedir³⁸.

Karaman Beylerbeyliği'nde köylü ve konar-göçer olanlar arasında da piyade ve müsellemler kaydedilenler bulunmaktadır. Beyşehir ve Aksaray sancaklarındaki bazı köylüler, bu ad ile kaydedilmişlerdir³⁹. Köylü reaya dışında piyade olan konar-göçerler de bulunmaktadır. Bunlar, tapu tahrir defterlerinde *Cemaat-i Piyadegân-ı Evlâd-ı Bahşiş*, *Cemaat-i Piyadegân-ı Veli Mukaddem* ve *Cemaat-i Piyadegân-ı Hacı Mehmed* şeklinde kaydedilmişlerdir. Bu tür unsurlar, Karaman Beylerbeyliği'nde Gülnar ve Ermenek kazalarında görülmüştür. Bu konar-göçerler, raiyyet statüsünde olup çift, bennak, caba, ganem, galle, kovan, bad-ı heva, otlak gibi vergileri ödemekle yükümlü kılınmışlardır.

Karaman Beylerbeyliği'nde piyadegân olan konar-göçerlerin cemaat sayısı, 1500 yılında 34 ve 1522 yılında 43'tür. 1500 ile 1522 yılları arasında cemaat sayısı % 26 oranında artmıştır. 1500 yılında Piyadegân olan cemaat sayısının % 99'u Gülnar ve % 1'i Ermenek kazalarında bulunmuştur. 1522 yılında ise Piyadegân cemaatlerin tamamı sadece Gülnar kazasında görülmüştür. Hem 1500 hem de 1522 yıllarında Karaman Beylerbeyliği genelindeki konar-göçerlerin cemaat sayısının % 3'ünü Piyadegân olan cemaatler oluşturmuştur.

Piyadegân olan konar-göçerlerin toplam nefer sayısı 1500 yılında 234 ve 1522 yılında 689'dur. İki yıl arasında % 194 oranında bir nefer artışı söz konusudur. Karaman Beylerbeyliği genelindeki konar-göçerlerin her iki dönemde de toplam nefer sayısının % 1'ini piyadegân olarak kaydedilen unsurlar oluşturmuştur. Tüm bu veriler ışığında Piyadegân olan konar-göçer teşekküllerin sadece Gülnar kazasında yoğunlaştığını görmekteyiz. Bu durumun sebebi, incelediğimiz dönemde devletin güney sınırını oluşturan İçil sancağında, geri hizmetde kullanılacak hazır askeri bir sınıfın bulunmasını sağlamak olabilir.

4. Karaman Beylerbeyliği'ndeki Konar-göçerlerin Diğer Yükümlülükleri

Çok geniş ve farklı coğrafi özellikler gösteren bir alanda hâkimiyet süren Osmanlı Devleti, devlet olmanın gerektirdiği hizmet ve sorumluluklarını halkıyla paylaşmıştır. Nitekim bu geniş coğrafyada devletin, halkın yardımı olmadan ülkenin ihtiyaçlarını gidermesi her zaman mümkün olmamıştır. Bu nedenle Osmanlı Devleti, reayasını bazı görevleri yerine getirmeye mecbur etmiştir. Köyler ve konar-göçerler, buldukları yerin özelliğine ve meslek gruplarına göre bazı sorumluluklar üstlenmişlerdir. Devlet, yükümlülük verdiği kişi ya da gruplara, bu yükümlülüklerini sürdürmeleri için bazı muafiyetler tanımıştır. Tanınan her muafiyet, bir teşvik aracı görevi görmüştür.

³⁷ Halime Doğru, Osmanlı İmparatorluğu'nda Yaya-Müsellemler-Taycı Teşkilatı (XV. ve XVI. Yüzyılda Sultanönü Sancağı), İstanbul 1990, s. 55-114.

³⁸ F. Emecen, Manisa Kazâsı, s. 143, 145.

³⁹ M. A. Erdoğan, Beyşehir Sancağı, s. 172-174; D. Yörük, Aksaray Sancağı, s. 126-128.

Karaman Beylerbeyliği'ndeki konar-göçerlerin de köprü tamiri, madencilik, suyolu hizmeti, odunculuk ve benzeri birçok yükümlülüğü olduğu tespit edilmiştir. Osmanlı Devleti, bunların çoğuna bir takım muafiyetler tanıyarak verdiği yükümlülükleri yerine getirmelerini sağlamıştır.

4.1. Köprü Tamircileri (Meremmetçiler)

Osmanlı Devleti'nde çok sayıda aile örfi vergileri ve avarız vergilerini ödememeleri karşılığında şehir ve köy merkezlerinde işleyen taş ve tahta köprüleri tamir etmek görevi ile yükümlü kılınmışlardır⁴⁰. Köprücülük hizmeti nehirler üzerindeki köprülerin sürekli bakımı ve tamirini içermiştir. Köprü'nün bulunduğu yer veya civarındaki reaya bu hizmet ile görevlendirilmiştir. Bu hizmeti gerçekleştiren kişilere köprücü veya meremmetçi adı verilmiştir⁴¹.

Karaman Beylerbeyliği'nde köprü tamiri ve bakımını üstlenen köyler olduğu kadar bu yükümlülüğe haiz konar-göçer gruplarda bulunmaktadır. *Gülner* kazasında *Küçük Yıva Cemaa-ti'nin Kara Menteşe* karyesinde bulunanlarından bir grup, *Anamur* ve *Ermenek* sınırında *İbrahim Bey Köprüsü* ve *Alaaddin Bey'in* yaptırdığı iki köprüye *hizmet ve meremmet etmek* ile görevlendirilmişlerdir. *Kara Menteşe* köyünde bulunan konar-göçerlerin bu işi, Karamanoğulları zamanında da yaptıkları belirtilmektedir. Üç köprü'nün bakım ve tamirini üstlenen kişiler 1522 yılında *rüsum-ı örfiyye ve avarız-ı divâniyyeden* muaf tutulmuşlardır. 1500 yılında bu işi kaç kişinin yaptığı belirtilmemiştir. 1522 yılında ise 12 neferin bu hizmetle görevlendirildiği görülmektedir⁴².

4.2. Su Yolu Hizmetlileri

Osmanlı Devleti'nde bir takım aileler, suyolu hizmetinin görülmesine memur edilmişlerdir. Şehir, kasaba ve köylerin ihtiyacı olan su meselesi için gerekli olan tertibatın alınması, lüzumu görülen yerlerde tamirat yapmak, suyun ihtiyaç duyulan yere sürekli akmasını sağlamak maksadıyla bazı kişi ve gruplar *su yolculuk* diye ifade edilen hizmete tayin edilmişlerdir⁴³.

Karaman Beylerbeyliği konar-göçerlerinden Silifke'deki *Bozdoğan Kabilesi'*ne mensup ve *Kulkal Oğlanları (?)* diye tanınan bir grup *suyolculuk* görevini üstlenmişlerdir. Bunlar *Silifke Kalesi* yolunu temizleyip burada bulunan ve *Susuzçal* diye anılan yerdeki çeşmeye su getirmişlerdir. Bu sorumlulukları karşılığında hem 1500 hem de 1522 yıllarında tüm vergilerden muaf tutulmuşlardır. *Kulkal Oğlanları'nın Silifke Kalesi'*ne su getirme işini Osmanlı Devleti'nden önce Karamanoğulları dönemimde de yaptıkları belirtilmiştir. Yine o dönemde de bu yükümlülüklerinden dolayı vergiden muaf tutulmuşlardır. Bunlar, 1500 yılında 6 ve 1522 yılında 8 neferden oluşmuşlardır⁴⁴.

⁴⁰ M. A. Erdoğan, Beyşehir Sancağı, s. 158.

⁴¹ Cengiz Orhonlu, Osmanlı İmparatorluğu'nda Derbend Teşkilâtı, İstanbul 1990, s. 41.

⁴² BOA, TD 31, s. 237; BOA, TD 83, s. 473; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s.314.

⁴³ C. Orhonlu, Derbend Teşkilâtı, s. 41.

⁴⁴ BOA, TD 31, s. 379-380; BOA, TD 83, s. 200; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s.277.

4.3. Madenciler

Osmanlı Devleti'nde maden bulunan yerlerdeki reaya bu madenleri işlemekle görevlendirilmişlerdir. Bu kişiler sadece madenin çıkarılmasında değil, çıkarılan madenin nakli ve maden ocaklarına gerekli levazımın nakli içinde çalışmışlardır. Madencilikle uğraşanlar, bu işte sürekli çalışarak bir takım muafiyetler kazanmışlardır⁴⁵.

Karaman Beylerbeyliği'nin kapsadığı coğrafyada çeşitli maden kaynaklarının bulunması, bu yöredeki kişilerin de bu madenler ile uğraşmalarına neden olmuştur. Bu madenlerin bulunduğu yerlerden biri *Beyşehir* sancağındaki *Küre* köyüdür⁴⁶. *Küre* köyündeki demirin işlenmesi, *Küre* köyü reyası ile *Keçilü* konar-göçerlerince gerçekleştirilmiştir. Demir işleyen ve *Küre* köyü halkıyla beraber yaşayan *Keçilü Yörükleri*, 1500 yılında 12 ve 1522 yılında 23 neferden oluşmuşlardır. Bu kişiler demircilikle uğraştıkları için *hadid* ve *ahen* diye adlandırılan demir öşrünü vermişlerdir. Demir öşrünün yanı sıra *ganem* ve *bad-ı heva* adlı vergileri de ödemişlerdir. Bunun dışında kalan vergilerden muaf tutulmuşlardır⁴⁷.

4.4. Çeltikçiler

Karaman Beylerbeyliği genelinde müsait nehir kenarlarında pirinç üretimi yapılmıştır. Özellikle bu tarımın yaygın olduğu *İçil* sancağına bağlı kazalarda bulunan konar-göçer grupların da çeltik ile uğraştığı görülmektedir.

Çeltik bitkisi, buğdaygiller familyasından olup buğday ve mısır gibi besleyici değeri yüksek bir tahıl ürünüdür. Bitkinin salkımlarında birbiri üzerine binmiş bir görüntü veren iki kavuzla örtülü tanelerine çeltik denilmektedir. Suda yetiştirilen tek tahıl bitkisidir. Gelişimini suda tamamlar. Hasat yapıldıktan sonra demetleri kurutulur ve kuruyan başaklardan taneleri çıkartılır. Tanelerin kabuklarının çıkarılmasıyla ortaya çıkan beyaz tanelere pirinç adı verilir. Osmanlı Devleti zamanında ise bu bitkinin kabuğu ayıklanmamış haline *çeltik*, kabuğu soyulmuş olanlarına *pirinç* denilmiştir⁴⁸. Bazen *pirinç* kelimesi yerine bu kelimenin Farsça karşılığı olan *erz* sözcüğü de kullanılmıştır⁴⁹.

Pirinç, yetiştirilmesi, hasadı zor ve sürekli suya ihtiyaç duyan bir mahsuldür. Bu yüzden Osmanlı Devleti, pirinç üretimini teşvik etmek için bir işletme düzeni ve organizasyon oluşturmuştur. Çeltik ziraatının yapılması için su kaynağına yakın, başka bir mahsulün yetiştirilmediği boş toprak arazileri seçilmiştir. *Nehr-i çeltük* denilen su kanalları ile pirinç üretimi için elverişli koşullar sağlanmıştır. Genellikle büyük haslara ait yerlerde veya vakıf-mülk topraklarında geniş ölçüde ekimi yapılan pirinç ya mukataa yoluyla kiraya verilerek veya ortakçılık statüsüyle işletilmiştir⁵⁰.

⁴⁵ C. Orhonlu, *Derbend Teşkilâtı*, s. 41.

⁴⁶ M. A. Erdoğru, *Beyşehir Sancağı*, s. 162-163.

⁴⁷ BOA, TD 40, s. 572-573; BOA, TD 455, s. 855-856; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s.47.

⁴⁸ Feridun Emecen, "Çeltik", *DİA*, C. 8, İstanbul 1993, s. 265.

⁴⁹ Tapu tahrir defterlerinde genellikle *erz* kelimesi kullanılmıştır. Bkz. BOA, TD 83, s. 437-438, 439-440. Bazı durumlarda çeltik teriminin de kullanıldığı görülmektedir. Bkz. BOA, TD 31, s. 81.

⁵⁰ F. Emecen, "Çeltik", s. 265.

Çeltik üretimi yapan kişi ya da gruplara bir takım muafiyetler tanınmıştır. Çeltikçiler, üzerlerine tayin edilen tohumu ekip, otunu temizlemek, çeltik arklarını koruyup bakımını yapmakla mükelleflerdir. Bu işlerin karşılığında ise resm-i çift, resm-i caba, resm-i ganem ve avarızdan muaf olup evli olanlar 12 akçe bennak resmi vermişlerdir. Çeltikçi, "raiyyet toprağı" işlerse normal reaya gibi diğer vergileri de ödemek zorunda kalmışlardır⁵¹.

Çeltik ziraatının yaygın olarak yapıldığı Adana ve Sis yöresinde çeltikçilikle daha ziyade Türkmen cemaatleri uğraşmıştır⁵². Adana ve Sis sancaklarında olduğu gibi Karaman Beylerbeyliği'nde de konar-göçer unsurlar, çeltik ile uğraşmıştır. İçil sancağında sadece konar-göçerler değil sancağın diğer reayası da pirinç üretmiştir.

Karaman Beylerbeyliği'nde çeltik üretimi Gülnar, Mud ve Karataş kazaları ile bunlara bağlı Anamur, Silindi ve Silifke nahiyelerinde yapılmıştır. Bu durum 1518 yılına ait Karaman Kanûnnâmesi'nde de *İçil Vilâyetine tabi Silindi ve Anamur ve Mud ve Silifke kadılıklarında çeltük nehirleri vardır. İhtîmâm olunsa hayli mahsûl verir...* şeklinde vurgulanmaktadır⁵³. Bu kazaların bulunduğu coğrafya, Göksu Nehri'nin sularıyla çevrilidir. Akdeniz'in en önemli akarsularında olan Göksu, Hadım Göksuyu ve Ermenek Göksuyu adı verilen iki kola ayrılır. Bu iki kol üzerindeki ırmaklar pirinç üretimi için uygun bir ortam yaratmıştır. *Ark* ve *nehir* olarak isimlendirilen su kanallarının yardımıyla İçil sancağı genelinde pirinç üretimi yapılmıştır. Osmanlı Devleti'nde bazı reaya çeltükçü olarak kaydedilmiştir. Yukarıda belirttiğimiz gibi bunlar bazı muafiyetlere sahip olmuşlardır. Ancak çeltükçü yazılmayan reayadan da çeltik ile uğraşanlar olmuştur. Bunlar tüm vergilerini tamamen ödemişlerdir. Söz konusu kişilere bu konuda herhangi bir muafiyet tanınmamıştır. Ayrıca bunlar, pirinç ürettikleri için tımar sahibine *öşr-i erz* adı verilen pirinç vergisini de ödemişlerdir⁵⁴.

Gülnar kazasında *Küçük Yıva* ve *Yıvalı* cemaatlerinden çeltik ile uğraşanlar olmuştur. Bu cemaatlere mensup olup çeltik ile uğraşanlar, *Küçük Yıva*⁵⁵, *Gözsüzce*⁵⁶, *Çukur Say*⁵⁷, *Dursunlar*⁵⁸, *Otamış Kışla*⁵⁹, *Karataş*⁶⁰ ve *Umur Kethüda*⁶¹ köylerinde bulunmuşlardır. Çeltik yetiştiren konar-göçerlerin bulunduğu bir diğer kaza da Karataş'tır. Bu kazaya bağlı *Lamaş* karyesinde bulunan *Gerce (?) Cemaati*, buldukları köye adını veren *Lamaş* Nehri üzerinde çeltik üretmiştir⁶². *Akviran* karyesinde bulunan *Menteşe* ve *Biçer İğdiri* adlı konar-göçer cemaatler ise *Alata*

⁵¹ Şenol Çelik, Osmanlı Taşra Teşkilatında İçel Sancağı 1500-1584, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1994, s. 76, 86, 89, 98, 176-177.

⁵² F. Emecen, "Çeltik", s. 266.

⁵³ A. Akgündüz, Osmanlı Kanûnnâmeleri, C. 3, s. 328.

⁵⁴ Ş. Çelik, İçel Sancağı, s. 291-293.

⁵⁵ BOA, TD 31, s. 75-76; BOA, TD 83, s. 471-472.

⁵⁶ BOA, TD 31, s. 101-103; BOA, TD 83, s. 448-450.

⁵⁷ BOA, TD 83, s. 442.

⁵⁸ BOA, TD 83, s. 439-440.

⁵⁹ BOA, TD 31, s. 81.

⁶⁰ BOA, TD 83, s. 437-438.

⁶¹ BOA, TD 83, s. 439.

⁶² BOA, TD 83, s. 262-264.

Nehri üzerinde çeltik üretimi yapmıştır⁶³. Gülnar ve Karataş kazalarında bulunan bu konar-göçerler, ürettikleri pirinç karşılığında *öşr-i erz* denilen vergiye ödemişlerdir.

Bunlar dışında çeltikle uğraşanların bulunduğu Mud kazasında diğer kazalara göre farklı bir durum söz konusudur. Buradaki konar-göçerler çeltükçi diye kaydedilmişlerdir. Paşa karyesinde bulunan *Deveciler Cemaati* çeltik ile uğraşanlardandır. Bunlar bugünkü *Kocaçay (Dragonada)* olduğunu tahmin ettiğimiz *Nehr-i Paşa* diye kaydedilen su ile *İzzeddin Pınarı* ve *Sulucak Pınarı* adlı ırmaklar üzerinde çeltik yetiştirmişlerdir. Bunlar tapu tahrir defterlerinde *cemaat-i çeltükçiyân* diye kaydedilmişlerdir. Bu nedenle çeltikçilere tanınan muafiyetlerden yararlanmışlardır⁶⁴. 1500 yılında *Depirlü (?) Cemaati'*nden *Selamlu* karyesinde bulunan bir grup konar-göçer de *çeltükçiyân* diye kaydedilenlerdendir. Bunlar için *cemaat-i çeltükçiyân mezkûr çeltükçiler resm-i çift on ikişer akça kayd olundu madem ki çeltükçülerdir* denilmiştir. Bu konar-göçerlerin 1522 yılında yerleşik hayata geçtikleri ve çeltik üretimine devam ettikleri görülmektedir⁶⁵.

Karaman Beylerbeyliği'nde çeltik ile uğraşan konar-göçerlerin toplam nefer sayısı 1500 yılında 78 ve 1522 yılında 579'dur. 1522 yılından itibaren pirinç üretimi yapan konar-göçerlerin çok fazla bir artış göstermesi, devletin köylü reaya kadar konar-göçer reayayı da pirinç üretimi için teşvik etmesinden kaynaklanmış olabilir. Bunun yanı sıra konar-göçer cemaatlerin, 1522 yılında pirinç ile daha çok ilgilenmeleri onların yerleşik hayattan etkilendiklerini de göstermesi açısından önemlidir.

4.5. Oduncular

Karaman Beylerbeyliği'nde odunculuk ile uğraşan konar-göçerler de bulunmaktadır. Bunlar sadece Ereğli ve Konya kazalarında görülmüşlerdir. Karaman Beylerbeyliği içerisindeki konar-göçerlerden *Konya* kazasında bulunan *Urban-ı Haymana* ve *Ereğli* kazasında bulunan *Urbân-ı Sapan* kabilelerine bağlı cemaat ve gruplar odunculuk ile görevlendirilmişlerdir. *Urban-ı Haymana Kabilesi* için *mezkûr arablar dahi obasına begliğe bir deve yükü odun virirlermiş bir yükü yedişer akçe olurmuş ve resm-i bennak virmezlermiş bad-ı hevâların şehzade tâle bekâhûnun emr-i ahvâline virirlermiş* kaydı bu kabilenin odunculukla uğraştığının kanıtıdır⁶⁶. Benzer bir kayıt ise Ereğli kazasındaki *Urban-ı Sapan Kabilesi* için de verilmiştir⁶⁷.

Odunculuk ile meşgul olanlar, 1500 yılında, bu yaptıkları iş karşılığında her yükü yedi akçe olan bir deve yükü odun ile *bad-ı hevâlarını* şehzadeye vermekle yükümlendirilmişlerdir. *Resm-i bennak* vergisinden muaf tutulmuşlardır. 1522 yılında ise odunculuk yapanlardan alınan vergide bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. 1500 yılında bir deve yükü odun alınırken 1522

⁶³ BOA, TD 83, s. 234-235; 259-260.

⁶⁴ BOA, TD 31, s. 298-299; BOA, TD 83, s. 7-8. Nehr-i Paşa için bkz. Ş. Çelik, İçel Sancağı, s. 76.

⁶⁵ BOA, TD 31, s. 280-281; BOA, TD 83, s. 3-4.

⁶⁶ BOA, TD 32, s.48-49, BOA, TD 455, s. 58; BOA, TD 63, s. 62-63; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s.10.

⁶⁷ BOA, TD 32, s. 367-368; BOA, TD 1061, s. 370-371; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s.149.

yılında yine her deve yükü yedi akçe olan üç deve yükü odun alınmıştır. Bu yıldan itibaren *bad-ı hevânın* yanı sıra *bennâk*, *caba*, *ağnam* gibi vergileri de ödemekle yükümlü kılınmışlardır⁶⁸.

1500 yılında 79'u Konya'da ve 113'ü Ereğli'de olmak üzere toplam 192 nefer oduncu olarak kaydedilmiştir. 1522 yılında ise oduncu olarak kaydedilen 323 neferin 124'ü Konya'da ve 199'u Ereğli'dedir.

4.6. Bazdârlar

Bazdâr, avcılıkta kullanılan bir kelime olup Farsça kökenlidir. Türkçedeki karşılığı doğancıdır⁶⁹. Osmanlı Devleti'nde şahin,doğan, çakır gibi avcı kuşları besleyen ve eğiten kişilere bazdâr denilmektedir⁷⁰. Türk ve İslâm devletlerinin çoğunda avcılık önemli bir yer işgal etmiştir. Büyük Selçuklu Devletleri'nde sultanların av işlerine bakan ve büyük bir nüfuza sahip emirleri, bazdâr olarak anılmıştır⁷¹. Tapu tahrir defterlerinde Karamanoğulları zamanında da bazdârlığın mevcut olduğu görülmektedir. *Seydişehir* kazasındaki *Gök Öyük* köyünde bulunan bazdâr ve sayyadlar için *mezkûrun bazdâranların ve sayyadların İbrahim Bey'den mektubları var* kaydı, Karamanoğulları döneminde de bazdârların bulunduğunu kanıtlamaktadır. Osmanlı Devleti'nde avcı kuşların yuvalarına yakın yerlerdeki köylüler, devlet tarafından bazdâr olarak görevlendirilmişlerdir⁷². Karaman Beylerbeyliği'ndeki konar-göçer cemaatlerden bazı kişi ya da grupların da bazdâr oldukları görülmektedir. Bunlar genellikle *kayacıyan-ı bazdâran* olarak kaydedilmiştir. Bu da Karaman Beylerbeyliği konar-göçerleri içerisindeki bazdârların, kayacı adı verilen kuşu eğitmekle görevli olduklarını göstermektedir. Tapu tahrir defterlerinde bunların, *avarız-ı divaniyeden* muaf oldukları kaydedilmiştir⁷³. Ancak biz, bunların raiyyet statüleriyle kaydedilmesinden dolayı muaf zümre içerisinde vermedik.

Karaman Beylerbeyliği içerisinde bu işi yapan konar-göçerler, sadece Gülnar ve Mud kazalarında bulunmuşlardır. Bazdâr olanların toplam nefer sayısı, 1500 yılında 21 ve 1522 yılında 28'dir. *Gülnar* kazasında *Yrvalu Cemaati*'nin *Gözsüzce* karyesinde bulunanlarından 24 nefer, 1522 yılında *bazdâr* olarak kaydedilmiştir⁷⁴. Yine Gülnar kazasında *Piyadegân-ı Hacı Mehmed Cemaati*'nin *Otak Karyesi* mensuplarından 9 nefer, 1500 yılında bazdârlık ile uğraşmıştır⁷⁵. *Mud* kazasında *Kastamonu Cemaati*'nin *Gerit* köyünde 4 nefer, 1522 yılında bazdârlık yapmıştır⁷⁶. Yine aynı kazada bulunan *Evren Cemaati*'nden *Ahur Yakası* köyünde bulunan 9 ve *Bise* karyesinde bulunan 4 nefer, 1500 yılında *bazdâr* olarak kaydedilmiştir⁷⁷.

⁶⁸ Urban-ı Haymana Cemaati için bkz. BOA, TD 32, s.48-49; BOA, TD 455, s. 58; BOA, TD 63, s. 62-63; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s.10. Urban-ı Sapan Cemaati için bkz. BOA, TD 32, s. 367-368; BOA, TD 1061, s. 370-371; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s.149.

⁶⁹ Mehmet Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C. I, İstanbul 1993, s. 182.

⁷⁰ M. A. Erdoğru, *Beşşehir Sancağı*, s. 161.

⁷¹ D. Yörüük, *Aksaray Sancağı*, s. 135.

⁷² BOA, TD 40, s.316-317; M. A. Erdoğru, *Beşşehir Sancağı*, s. 161.

⁷³ BOA, TD 83, s. 44-45.

⁷⁴ BOA, TD 83, s. 448-450; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s.305.

⁷⁵ BOA, TD 31, s. 494-495.

⁷⁶ BOA, TD 83, s. 44-45.

⁷⁷ BOA, TD 31, s. 291-292; 273-274.

Sonuç

Osmanlı Devleti, Karaman Beylerbeyliği ve çevresinde siyasi istikrarı sağlamak ve korumak adına konar-göçer gruplarının bazılarını etnik, siyasi durum gözetmeksizin Atçeken ve Yüzdeci gibi kabileler adı altında teşkilatlandırmıştır. Karaman Beylerbeyliği'nde bazı konar-göçer gruplar da piyadegân olarak kaydedilmiştir. Yaya ve müselleme teşkilatı, Osmanlı Devleti'nin ilk zamanlarında devletin askeri bakımdan dayandığı güçlerden biri olmuştur. Karaman Beylerbeyliği'ndeki konar-göçerlerin köprü tamiri, madencilik, su yolu hizmeti, odunculuk, çeltikçilik ve benzeri birçok yükümlülüğü olduğu tespit edilmiştir. Osmanlı Devleti, bunların çoğuna bir takım muafiyetler tanıyarak verdiği yükümlülükleri yerine getirmelerini sağlamıştır.

KAYNAKLAR

I. ARŞİV KAYNAKLARI

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı (BOA)

Tapu Tahrir Defterleri (TD): No: 31, 32, 40, 63, 83, 455, 1061.

II. YAYINLANMIŞ ARŞİV KAYNAKLARI

387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri 937 / 1530,1. Konya, Beyşehir, Akşehir, Larende, Aksaray, Niğde, Kayseriyye ve İç-il Livâları-Dizin ve Tıpkıbasım-, (Yayına Hazırlayanlar: Ahmet Özkılınç, vd.), BOA Daire Başkanlığı, Ankara 1996.

Akgündüz, Ahmet, Osmanlı Kanûnnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri, C. 1-8, İstanbul 1990-1994.

III. ARAŞTIRMA VE İNCELEME ESERLERİ

Babuş, Fikret, Osmanlı'dan Günümüze Etnik-Sosyal Politikalar Çerçevesinde Göç ve İskân Siyaseti ve Uygulamaları, İstanbul 2006.

Barkan, Ömer Lütfi, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler", İFM, C.II, İstanbul 1949, s.524-569.

Başbuğ, Hayri, Aşiretlerimizde At Kültürü, İstanbul 1986.

Çelik, Şenol, Osmanlı Taşra Teşkilatında İçel Sancağı 1500-1584, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1994.

Çetintürk, Salâhaddin, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Yürük Sınıfı ve Hukuki Statüleri", AÜDTCFD, C. II, S.1, Ankara, 1943, s.107-116.

Doğan, M. Cihangir-Doğan, M. Sait, Yörüklerin Sosyal ve Kültürel Hayatı (Antalya Örneği), İstanbul 2005.

Doğan, M. Sait, "Tarihsel Gelişim Sürecinde Yörükler", Anadolu'da Yörükler Tarihi ve Sosyolojik İncelemeler, Ankara 2007, s.133-148.

Doğru, Halime, Osmanlı İmparatorluğu'nda Yaya-Müselleme-Taycı Teşkilatı (XV. ve XVI. Yüzyılda Sultanönü Sancağı), İstanbul 1990.

Emecen, Feridun, "Çeltik", DİA, C. 8, İstanbul, 1993, s.265-266.

-----, "Osmanlılar'da Yerleşik Hayat Şehirliler ve Köylüler", Osmanlı, C. 4, Ankara 1999, s. 91-97.

-----, XVI. Asırda Manisa Kazâsı, Ankara 1989.

Erdoğru, Mehmet Akif, Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584), İstanbul 2006.

Eröz, Mehmet, Yörükler, İstanbul 1991.

Faroqhi, Suraiya, Osmanlı'da Kentler ve Kentliler, (Çeviren: Neyyir Kalaycıoğlu), İstanbul 2000.

-----, Osmanlı Şehirleri ve Kırsal Hayatı, (Çeviren: Emine Sonnur Özcan), Ankara 2006.

Gündüz, Tufan, XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Danişmendli Türkmenleri, İstanbul 2005.

Halaçoğlu, Yusuf, "At-İslâmi Devir", DİA, C. IV, İstanbul 1991, s. 28-31.

-----, XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi, Ankara 1988.

İnalçık, Halil, "The Yürüks: Their Origins, Expansion and Economic Role", The Middle East and The Balkans Under The Ottoman Empire Essays on Economy and Society, Bloomington 1993, s. 97-136.

-----, Osmanlı İmparatorluğu ve Klasik Çağ (1300-1600), (Çeviren: Ruşen Sezer) İstanbul 2003.

Kafesoğlu, İbrahim, "At-İslâm Öncesi", DİA, C. IV, İstanbul 1991, s. 26-28.

Karadeniz, Hasan Basri, Atçeken Oymakları (1500-1642), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 1995.

-----, "Atçekenlik ve Atçeken Yörükleri", Anadolu'da ve Rumeli'de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri, Ankara 2000, s.183-194.

Kazıcı, Ziya, Osmanlı'da Toplum Yapısı, İstanbul 2003.

Oğuzoğlu, Yusuf, Osmanlı Devlet Anlayışı, İstanbul 2000.

Orhonlu, Cengiz, Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskânı, İstanbul 1987.

-----, Osmanlı İmparatorluğu'nda Derbend Teşkilâtı, İstanbul 1990.

Öztürk, Mustafa, 16. Yüzyılda Kilis Urfa Adıyaman ve Çevresinde Cemaatler-Oymaklar, Elazığ 2004.

Pakalın, Mehmet Zeki; Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C. I-III, İstanbul 1993.

Rasonyi, Laszlo, Tarihte Türklük, Ankara 1971, s. 48-53.

Seyirci, Musa, Batı Akdeniz Bölgesi Yörükleri, İstanbul 2000.

- Söylemez, Faruk, Osmanlı Devletinde Aşiret Yönetimi-Rişvan Aşireti Örneği-, İstanbul 2007.
- Sümer, Faruk, "Osmanlı Devrinde Anadolu'da Yaşayan Bazı Üçoklu Oğuz Boylarına Mensup Teşekküller", İFM, C.11, S. 1-4, İstanbul 1952, s. 437-508.
- , "XVI. Asırda Anadolu, Suriye ve Irak'ta Yaşayan Türk Aşiretlerine Umumi Bir Bakış", İFM, C.11, S. 1-4, İstanbul 1952, s. 509-552.
- , Türkler'de Atçılık ve Binicilik I, İstanbul 1983.
- , Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları, İstanbul 1992.
- Şahin, İlhan, "Anadolu'da Oğuzlar", Osmanlı Döneminde Konar Göçerler, İstanbul 2006, s. 55-83.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapıkulu Ocakları II, Ankara 1988.
- Yalman, Ali Rıza, Cenup'ta Türkmen Oymakları I-II, (Hazırlayan: Sabahat Emir), Ankara 1977.
- Yörük, Doğan, XVI. Yüzyılda Aksaray Sancağı (1500-1584), Konya 2005.